

Jan Hrušínský: Vládcům už nestačí krást peníze. Kradou nám i svobodu

[Herec a ředitel pražského Divadla Na Jezerce Jan Hrušínský.](#) | Foto: Lukáš Bíba

"Bohužel, pocity zmaru převažují," odpověděl herec a principál Divadla Na Jezerce Jan Hrušínský, když jsem se ho ptal, s jakými pocity prožíval letošní osmičková výročí. Představitel herecké dynastie sahající až do poloviny 19. století kritizuje dnešní vládců tak ostře a důsledně, že budí vášně zvláště u příznivců prezidenta. Zároveň ale nepochybuje, že ze zmaru se vyhrabeme: "Pořád jsme svobodní lidé. Na rozdíl od disidentů, kteří tenkrát měli jen víru, že to dobře dopadne. Nakonec to vždycky dobře dopadne. Ale trvá to někdy strašně dlouho," říká Hrušínský.

V minulých dnech jste zveřejnil [videoklip "Až jednou"](#). Píseň o svobodě, jejíž text napsal dětský vězeň v Terezíně. Jak jste se k němu dostal?

Klip je součástí projektu "K čemu slunce, když není den", který uvedla do pohybu Základní umělecká škola v Lounech. Jde o zhudebněnou báseň dětského autora z Terezína. Cítíte z ní obrovskou touhu po svobodě, která ale neexistovala ani venku, za branami Terezína.

Vás se to osobně dotýká?

Moji babičku odvezli do Terezína "vánočním transportem" 22. prosince 1942 a zavraždili ji v Osvětimi. V koncentráku zahynuli i všichni její příbuzní, kromě mojí maminky a tety. Byl jsem v muzeu holokaustu Jad vašem v Izraeli. A představte si, že tam jsem babičku našel! V kruhové místnosti, která vypadá jako chrám, až do stropu je osázená stovkami fotografií zavražděných Židů. Zadal jsem do počítače jméno babičky a vyjela na mě její fotografie, datum a číslo transportu, kdy odjela do Terezína, kdy dorazila do Osvětimi a kdy byla zavražděna. Hrůzné detaily, které se moje maminka nikdy nedozvěděla.

K tomu klipu jste napsal, že je to i "vzkaz náckům, rasistům a grázlům, kteří se dnes v České republice už zase roztahují". Proč teď podle vás ožívají?

Před několika lety by mě ani ve snu nenapadlo, že taková písnička může být znovu aktuální. Že fašismus, nacismus a komunismus, prostě krutost, která číhá v každé totalitě, by se mohly vrátit. Přemýšlím, proč se tak děje. A svým způsobem smekám před Milošem Zemanem. Starý muž, který se sotva udržel na nohou, dokázal probudit v polovině národa nejtemnější vlastnosti, které jsme doufali už nikdy v tomhle životě nespátřit.

Jak si ale vysvětlujete Zemanovu podporu Izraeli, kde je dost veleben?

Nevím, jak upřímně to pan Zeman myslí. Je zastáncem Izraele, ale před pohřbem legendárního Šimona Perese, kam jeli všichni významní světoví státníci, dal přednost setkání s bývalým agentem KGB Jakuninem na Rhodu. Zemanovo podněcování nenávisti ke vzdělaným lidem, k uprchlíkům, k Romům, k tělesně postiženým dětem připomíná metody, jimiž nacisté vzbuzovali nenávist k Židům. Když se podaří probudit v lidech nejhorší vlastnosti, klidně pak jdou a namalují šibenici na zeď Karlu Čapkovi. Nebo Peroutkovi.

Na repertoáru máte hru podle románu Timura Vermese Už je tady zas!. Hru o tom, že se Hitler probudí v berlínském parku v roce 2016 a stane se televizní hvězdou. Čím vás zaujala?

Téma je nesmírně silné. A bohužel aktuální. Zábavným způsobem varuje před totalitou, před ztrátou svobody, demokracie a před odklonem od civilizovaného světa.

V upoutávce na hru říkáte: "Představení Už je tady zas! jsme udělali především proto, že máme pocit v roce 2017 a v naší současnosti, že - už je tady zas!" Nepřeháníte trochu?

Obávám se, že ne. Samozřejmě nežijeme v totalitě. Svoboda je tady stále velká a široká. Když ale vidíte, jak bývalý český prezident jezdí do Německa podporovat hnutí, které má blízko k neonacismu, jak jeho syn zpochybňuje naši misi v Afghánistánu a pomáhá si lživými argumenty, a když českou vládu podporují extremisté, tak jde mráz po zádech.

Jak na tohle představení reagují diváci?

Bouřlivě. Spontánně, ve hře nacházejí určité paralely k dnešku. Atmosféra v hledišti se někdy podobá demonstraci. Současná vládnoucí garnitura dodala divadlům, bohužel, nový náboj. Diváci reagují jinak než před pár lety. Hledají v textu politické narážky a se smíchem tleskají podobnostem s jednáním politiků. Chovají se stejně jako před listopadem 1989.

Stáváte se politickým divadlem?

Ne. Mám ctizádost, abychom dělali dobré divadlo, které lidi nejen pobaví, ale také nabídne látku k přemýšlení. Je jedno, jestli antickou tragédií, shakespeareovským dramatem, nebo inteligentní komedií.

Ale vaše divadlo je spojeno s politikou už jenom proto, že se jeho principál na rozdíl od jiných divadelních šéfů otevřeně vyjadřuje k politice.

Vždycky mě překvapí, že se nad tím někdo pozastavuje. Dělal jsem rozhovor do Divadelních novin a redaktorka mi řekla: Vy máte ostré politické názory. A já na to: Víte, mě znepokojuje, když člověk

řekne pravdu a je to považováno za ostrý politický názor. To přece má být úplně normální, ne? Když například ministerský předseda nebo jiný politik udělá něco nepoctivého, tak je v pořádku, že o tom lidi smějí mluvit. Nebo už ne?

Proč jste takhle ostře nepromlouval k politice už v časech černých sponzorů ODS nebo takzvané opoziční smlouvy mezi Zemanem a Klausem?

Z opoziční smlouvy jsem byl zklamaný. Nebo z věcí, které se děly na pražském magistrátu i jinde. Ale víte co? Tehdy se kradly "jenom" peníze. Ty se dneska kradou také. Ale vládcům to už nestačí a kradou nám i svobodu. A svoboda je cennější než peníze. Za peníze si svobodu nekoupíte. Nakonec ti, kteří se točí kolem Babiše a Zemana, můžou sami dopadnout špatně. Ve chvíli, kdy jim opravdu pomůžou k tomu, aby ovládli všechno, přijdou o svoje výhody také.

Nemyslíte, že škodíte svému divadlu tím, že odrazujete diváky, kteří jsou příznivci Zemana, Babiše nebo Okamury?

Podívejte, do divadel chodí v České republice asi pět procent obyvatelstva. A předpokládám, a teď se nechci nikoho dotknout, že mají určitou úroveň danou vzděláním nebo rodinnou výchovou. Nemyslím, že právě ti jsou většinově z elektorátu Miloše Zemana. [Na Jezerce](#) je často plno. Spíš bych si tipnul, že naše divadlo někdo zlikviduje. Ale ani za takovou cenu bych se nechtěl vzdát svobody říkat, co si myslím.

Vybíráte si herce podle toho, jak jsou vám názorově blízcí?

Herce si vybírám podle toho, jací jsou herci. Samozřejmě rád dělám s lidmi, s nimiž si rozumím. A pak, přišlo by mi nedůstojné pátrat, jaké má kdo názory. To je přesně to, co někdo chce, aby nastalo. Abychom se podezírali a hádali - ten si myslí tohle, s ním nebudu pracovat. Rozděl a panuj. Znáte, že?

Ve třech hrách u vás účinkuje Jiřina Bohdalová, která byla výstavní tvář první Zemanovy kampaně. Jak jste to snášel?

Je to její věc. Já mám jiný názor, tohle je její volba. Ptal jsem se, jestli si uvědomuje, že pokud se vyplní, čeho chce Zeman docílit, tak připravuje krušný život svým potomkům.

Co vám na to řekla?

Myslím, že není v lehké situaci. Při druhé volbě už mezi aktivními podporovateli nebyla, i když asi mezi ně stále patří. Po první volbě chodilo do divadla hodně dopisů - a pozor, ne anonymy -, kde lidi psali, že ji milovali a jsou zklamaní z toho, co udělala. Vždycky jsem ji bránil, protože je jednou z nejlepších, ne-li nejlepší současnou herečkou. Na Jezerce hraje od roku 2005 a hodně divadlu pomohla v našem začátku. V Divadle na Vinohradech se k ní nezachovali nejlépe a jsem hrdý, že si zvolila naše divadlo za své. Před nějakými dvaceti lety by možná měla víc síly Zemana odmítnout.

Přemýšlel jste, co by na dnešní dobu říkal váš otec?

Byl by zklamaný. Z Federálního shromáždění znal Miloše Zemana a považoval ho za inteligentního člověka. Ale byl oklamán. Pan Zeman tenkrát předstíral, že je demokrat, dokonce horlivý zastánce Západu a sjednocené Evropy a později eura. Proto si ho táta vážil.

Co by otci nejmíc vadilo?

Příklon k Rusku. Rusové, kterým Zeman vrací vliv, mu těžce zkomplikovali život. Po osmašedesátém nemohl osm let točit filmy, nesměl do televize ani do rozhlasu. Ale začalo to už na přelomu 50. a 60. let, kdy nafackoval sovětskému režisérovi, který ho poučoval, jak má žít. Dostal roční distanc a mě za trest nevzali do Pionýra. Na šátkování jsme s maminkou museli jít a dívat se, jak spolužáci dostávají rudý šátek a nanuka. Mně nanuka nedali. V mých dětských očích první komunistická křivda.

[Rudolf Hrušínský, poslanec](#)

[Federálního shromáždění za Občanské fórum, snímek z roku 1990. | Foto: ČTK](#)

Jak vlastně pan Hrušínský prožíval dva roky poslancování ve Federálním shromáždění?

Myslel, že se tam nedostane, chtěl pomoci Občanskému fóru. Ale získal 170 tisíc preferenčních hlasů. A v tu chvíli nedokázal lidi podvést. Vzdát se mandátu a vlastně jim říct: To byla jen taková vějička. Na shledanou. V parlamentu pak dva roky trpěl. Poctivě chodil na každé zasedání, seděl tam od rána do večera. Zažil pomlčkovou válku a další hlouposti a odcházel v deziluzi. Myslím, že poslancování se podepsalo i na jeho rychle se zhoršujícím zdraví.

Jen pár měsíců před smrtí, ve špatném zdravotním stavu, ještě ztvárnil prezidenta Háchu v televizní inscenaci Noc rozhodnutí. Jak to dokázal?

Vždycky zmobilizoval před kameru zbytek sil do Háchovy postavy a pak už neměl sílu se ani převlíknout, takže ho vozili domů v kostýmu. Část natáčení strávil v nemocnici, kde ho do kostýmu oblékaly sestřičky, a z placu ho vozili rovnou na kapačky. Po tátově smrti byl Jiří Menzel ještě s dalšími světovými režiséry osloven, aby v deseti minutách ztvárnil téma život. A Menzel použil tátovy filmové role. Sestříhal nádherný dokument - ohlédnutí starého muže za svým životem. Nejsilnější je závěr, kdy táta jako Hácha šeptá dvě slova: Bože můj. Vhrkly nám slzy do očí, když jsme ho viděli. Vyhublý a zesláblý, doslova kostřička potažená kůží. Mám ho v paměti jinak, v plné síle. Tohle zkrátka člověk z paměti asi vědomě vytěsňuje.

Jak snášel osmiletý zákaz činnosti?

Byl zvyklý dělat patnáct až osmnáct hodin denně. Točil dva tři filmy zároveň. A najednou seděl doma bez práce. Psychicky ho to zlomilo. V té době prodělal tři infarkty. A přesto nikdy svůj podpis pod dokumentem Dva tisíce slov neodvolal, ačkoliv komunisti na něj strašně tlačili. A vydírali ho i tím, že mě a bráchu nutili, abychom se ho zřekli. Proto mě zlobí, když se mu vyčítá podpis anticharty. Když

jsou pranýřováni lidé jako Werich nebo Höger a další skuteční umělci. Vůbec se nemluví o zločincích, kteří psychický teror takových antichart vymýšleli a organizovali.

Vy jste antichartu taky podepsal.

Ano, a stydím se za to. Podepisovali jsme ji v Činoherním studiu v Ústí nad Labem, kde jasně komunisté řekli, že pokud tam nebudou podpisy těch a těch lidí, včetně mého, tak to divadlo zruší. Nebyli jsme stateční. Možná je to dáno životními zkušenostmi. V roce 1988 už bych to nepodepsal. Ale nechci se vymlouvat. Já se za svůj podpis omluvil a styděl jsem se za něj už tenkrát.

Je pravda, že váš otec napsal dopis Husákovi?

Napsal, ať mu vysvětlí, proč má všude zavřené dveře. A ať mu dá písemně, co provedl a jaká je výše trestu, pokud něco provedl. Husák mu neodpověděl. Ale něco se přece stalo. Na začátku roku 1977 mohl točit na Barrandově nějakého esesáka. Kladné role měl zapovězené dál. To se zlomilo, až když ho František Vlášil prosadil do filmu Dým bramborové natě.

Jak na vás tlačili, abyste se zřekl otce?

V roce 1972 jsem měl točit film s režisérem Hníkem. První natáčecí den pro mě přijelo auto, ale místo na plac mě odvezli k řediteli Barrandova. Tam byla kancelář plná lidí, producent filmu rudý až za ušima mi řekl, že jestli chci točit, tak musím podepsat papír, že se zříkám svého otce a že budu hrát pod uměleckým jménem. Udělají prý se mnou rozhovor do časopisu Záběr, kde popíšu, proč nesouhlasím s otcovými postoji v krizových letech. A protože on na svých názorech zatvrzele trvá, tak že s ním nechci mít společné ani jméno. Papír jsem odstrčil a z Barrandova šel pěšky.

O dva roky později vás ale Jiří Menzel prosadil do filmu Kdo hledá zlaté dno. A tuhle roli vám někdy vyčítají coby angažmá v budovatelském snímku.

První film, který po několika letech směl Menzel natočit. Kdyby ho nenatočil, nevznikly by jeho další filmy. Byl to film o klukovi, který po návratu z vojny hledá místo a nechce jít cestou příkrádání a korupce a radši jde dělat na stavbu přehrady. Nic úžasného. Zdeněk Svěrák se pokoušel přepsat a zlidštit dialogy. Bohužel, nic moc. Ale nebyl to ideologicky zlý film, zkreslující historii jako třeba Vítězný lid, Hroch nebo Major Zeman.

Loni před volbami jste tvrdil: Ve chvíli, kdy by se Babiš spojil s komunisty, je možné všechno. Nezdá se vám, že jste to skoro přivolal?

Měl jsem na mysli možnost, že Babiš s komunisty a Okamurou získají ústavní většinu. To by byla tragédie. Možná by už Rusové byli ještě blíží, než jsou. A oni jsou už hodně blízko. Zatím je naděje, že Babiš potřebuje, aby Agrofert čerpal dotace z EU.

A co až evropské dotace skončí?

Napadá mě utopická odpověď, že potom už snad budou nepoctiví politici zavření, ne?

[Video Hrušínský: Ester má zlato. A na Hradě sedí spojenec Rusů Zeman. Taky sjezdař. Hrdina sjezdu KSČM sledovat video](#)

Jak si vysvětlujete ten příklon k Rusku u nás? Po všech těch zkušenostech...?

Obrovskou roli tady hraje lživá propaganda. Rusové v ní vždycky byli mistři a s příchodem internetu ji dovedli k dokonalosti. Vezměte si, že ovlivňovali americké volby i hlasování Britů o odchodu z unie. A dneska Británie dělá zásoby zboží z EU v obavách před tvrdým brexitem. Když Rusové dokázali zmanipulovat část veřejného mínění v Británii, aby to nedokázali v České republice. Víte, co nechápu? Jak se třeba ODS, která má v názvu slovo demokratická, mohla spojit s vydavatelem Parlamentních listů, které jsou baštou proruské propagandy.

V listopadu uvedete ke stému výročí založení republiky dramatické pásmo Res publica III. Proč jste se rozhodl navázat na dvě představení z let 1988 a 1989 v Realistickém divadle, která se tenkrát stala senzací?

Tehdy jsme citovali ze zakázaných autorů. Říct na jevišti jméno Masaryk se rovnalo odpálení nálože ekrazitu. V druhém pásmu jsme se ještě víc osmělili a uvedli texty Václava Havla, Jana Procházky nebo Ludvíka Vaculíka. Tehdy se stávalo, že před začátkem zablokoval vchod kordon policajtů a 500 diváků muselo odejít.

Jak pojmete třetí Res publicu?

Jestliže jsme tenkrát první pásmo nazvali Jak jsme nezažili 20. léta a druhé Jak jsme zažili léta 60., tak to dnešní by mělo mít podtitul: Jak bychom nechtěli zažít budoucí léta. Některé texty jsou neuvěřitelně aktuální. Třeba Čapkova Modlitba za pravdu, kde píše: "Nebude jistoty, nebude smluv, nebude ničeho platného, pokud vědomí kteréhokoliv národa bude křiveno záměrnou lží..."

A jak tedy byste nechtěl zažít budoucí léta?

Nechtěl bych se probudit v zemi vyrvané z Evropské unie a NATO a obehnané znovu ostnatými dráty. V zemi, kde politici šmejdi děsí k smrti staré lidi vylhanými zprávami o uprchlících a dění na tomto světě.

Jiří Leschtina / Aktuálně.cz / 1. 11. 2018